

ፖለቲካ

አብ ስዊዘርላንድ ፖለቲካዊ ስልጣን አብ ሰለስተ ደረጃታት ይምቀል፡ ኮንፈደራሽን፡ ካንቶናት (ፌደራላዊ ግዝአታት)ን ኮሙናትን። ስዊዘርላንዳውያን አብ ፖለቲካዊ ጉዳያት ድምጹ ክህቡ ይኽእሉ እዮም።

ሃገረ ስዊስ

ፌደራላዊ ግዝአት ስዊዘርላንድ ካብ 1848 ጀሚሩ ዝጸንሐ ኮይኑ፡ ርእሰ ከተማኣ በርን እያ። አብ ስዊዘርላንድ ሓደ ዓይነት ብሄር፡ ቋንቋ ወይ ሃይማኖት የለን። ዝተፈላለዩ ባህልታት ብፍቓድም ተጠርኒፎም እዮም። ስለዚ ንሕና ብዛዕባ "ህዝቢ ድሌት" (Willensnation) ንዛረብ።

ፌደራላዊ ስርዓት

አብ ስዊዘርላንድ ዝርከባ 26 ካንቶናትን ልዕሊ 2000 ኮሙናትን ብፖለቲካ አዝዮን ናጻ እዮን፡ ሓደ ብዛዕባ "ፌደራሊዝም" ይዛረቡ። ነፍሲ ወከፍ ካንቶንን ኮሙንን ናይ ገዛእ ርእሱ ናይ ግዝአት ኣቃውማ ኣለዎ። ካንቶን Basel-Stadt ናይ ገዛእ ርእሳ ቅዋምን መንግስትን፡ ባይቶን ኣብያተ ፍርድን ኣለዎ። እተን ኮሙናትን ካንቶናትን ንብዙሕ ናይ መንግስቲ ዕማማት ሓላፍነት ኣለዎን። ስለዚ ድማ እዩ ንኣብነት ስርዓተ ቤት ትምህርቲ ካብ ካንቶን ናብ ካንቶን ዝተፈላለዩ ምቁጽጻር ዝግበረሉ። እቲ ናይ ፌደራል ሕግታት ንመላእ ስዊዘርላንድ ይምልከት። ብተወሳኺ እተን ካንቶናት ኣብ ውሽጢ ካንቶን ጥራይ ዝሰርሕ ናይ ገዛእ ርእሱን ሕገ ኣለዎን። ኮሙናት እውን ናይ ባዕሉን ሕግታት ከውፅኦ ይኽእሉ እዮን። ነቲ ዕማማት ክጻውሩ ምእንቲ፡ ኮንፈደራሽን፡ ካንቶናትን ኮሙናትን ግብረ የክፍሉ።

ምምቕራሕ ስልጣን

ፖለቲካዊ ስልጣን ኣብ ውሑዳት ውልቀሰባት ወይ ኣካላት ክውህሉል የብሉን። ስለዚ ድማ እዩ ኣብ ስዊዘርላንድን ኣብ ካንቶናትን ዘሎ መንግስታዊ ስልጣን ኣብ ሰለስተ ነጻ ጨናፍር ዝተኸፋፈለ፡ ሓጋጊ ኣካል (ሓጋጊ ስልጣን)፡ ፈጻሚ (ሕገ ምፍጻም ስልጣን)ን ፍርዳዊ ኣካልን (ፍርዳዊ ስልጣን)። ኣብ ካንቶን Basel-Stadt ነዞም ዕማማት ሓላፍነት ዝሰከሙ እዞም ዝሰዕቡ ሰበሰልጣን እዮም፤

- ሓጋጊ ኣካል፡ ዓቢ ቤት ምክሪ (Grosser Rat) (ኣብ ነፍሲ ወከፍ ኣርባዕተ ዓመት 100 ኣባላት ብህዝቢ ዝምረጹ)
- ፈጻሚ ስራሕ፡ ኣመሓዳሪ ቤት ምክሪ (Regierungsrat) (ኣብ ነፍሲ ወከፍ ኣርባዕተ ዓመት ብህዝቢ ዝምረጹ 7 ኣባላት)
- ፍርዳዊ ኣካል፡ ብደረጃ ካንቶን ዝተፈላለዩ ኣብያተ ፍርዲ (Gerichte)

አብ ባዘል-ስታድ ፍሉይ ነገር ኣሎ፡ ባይቶ፡ መንግስትን ኣብያተ ፍርዲ ካንቶን ባዘል-ስታድን እውን ንኮሙን ባዘል ሓላፍነት ኣለዎም። ክልቲኦን ኮሙናት ሪሄንን ቤቲንገንን እውን ሓጋጊ ኣካል (ቤት ምክሪ ነበርቲ፡ Einwohnerrat)ን ፈጻሚ ስራሕን (ቤት ምክሪ ኮሙን፡ Gemeinderat) ኣለዎን። ብደረጃ ፌደራል ሓጋጊ ኣካል ክልተ ባይቶታት ኣለዎ፡ ሃገራዊ ቤት ምክሪን ቤት ምክሪ ክልላትን (Nationalrat und Ständerat)። ሃገራዊ መንግስቲ (7 ኣባላት) ቤት ምክሪ ፌደራል (Bundesrat) ይበሃል። ብደረጃ ሃገር ዝተፈላለዩ ኣብያተ ፍርዲ እውን ኣለው። ንኣብነት ውሳኔታት ኣብያተ ፍርዲ ካንቶን ከም ላዕለዎይ በዓል መዚ ናብ ላዕለዎይ ቤት ፍርዲ ፌደራል ይግባይ ክብሉ ይኽእሉ እዮም።

ዲሞክራሲያዊ መሰል

ህዝቢ ስዊዘርላንድ ክመርጽን ክመርጽን ይኸእል እዩ። ብደረጃ ፌደራል ከምኡ እውን ኣብ ኮሙኖምን ኣብ ካንቶኖምን ዘለዉ ፖለቲካዊ ኣካላት ይመርፁ። ባዕልኻ እውን ንምርጫ ክትቀውም ትኸእል ኢኻ። ኣብ ፖለቲካዊ ጉዳያት እውን ረፈረንደም ይካየድ ኣሎ። ኣብዚ ዜጋታት ኣብ ኮሙን፣ ኣብ ካንቶንን ብደረጃ ፌደራልን (ቀጥታዊ ዲሞክራሲ) ውሳኔታት ክህቡ ይኸእሉ። ዜጋታት ናይ ገዛእ ርእሶም እማመታት ድምጺ ክወገዱም እውን ይኸእሉ እዮም። ነዚ ንምግባር ድማ ህዝባዊ ተበግሶ ክጅምሩ ኣለዎም። ኣብ ካንቶን Basel-Stadt ዝነበሩ ወጻእተኛታት ድምጺም ክህቡን ክመርጹን ኣይፍቀደሎምን። ፖለቲካዊ ስክፍታ እንተሃልይዎም ግን ናብ ሰበሰልጣን ጥርጉን ክቐርቡ ይኸእሉ እዮም። ኣብ ኮሚሽን፣ ናይ ረብሓ ጉጅለታት ወይ ክለባት እውን ክሳተፉ ይኸእሉ እዮም።

መሰረታዊ መሰላት

ሕገ መንግስቲ ፌደራል (Bundesverfassung) ላዕለዎት ሕጋዊ መትከላት ስዊዘርላንድ ዝሓዘ እዩ። ኣገዳሲ ክፋል ሕገ መንግስቲ ፌደራል መሰረታዊ መሰላት ኮይኖም፡ ኣብ ውዕል ሰብእዊ መሰላት ኤውሮጳ (EMRK) ዝተመርኮሱ እዮም። ንህላወ ወዲ ሰብ ይሕልዉ፣ ንኣብነት መሰል ህይወት ወይ መሰል ምሕጋዝ ኣብ ህጹጽ ኩነታት። ከምኡ-ውን ንውልቀሰባት ካብ መንግስታዊ ዓመጽ ወይ ንጉጅለታት ኣንጻር ዝበዝሑ ሰባት ይከላኸሉ። ንኻልኣት ሰባት ብሰንኪ መበቆሎም፡ ዓሌቶም፡ ሃይማኖቶም፡ ጾታኦም ወይ ጾታዊ ዝንባለኦም ኣድልዎ ከምዘይገብር ንምርግጋጽ ዝዓለሙ እዮም። ዓሌታዊ ኣድልዎ ዝግበረሎም ሰባት ኣብ ካንቶን Basel-Stadt ብነጻ ደገፍን ምኽርን ክረኽቡ ይኸእሉ። ኣብ ስዊዘርላንድ ናጽነት ሃይማኖት፡ ናጽነት ርእይቶን ናጽነት ፕረስን ሰፊኑ ኣሎ።

ዝያዳ ሓበሬታ (ሊንክኣድራሻታት ብሮፕራት ቡለቲን)

www.hallo-baselstadt.ch/ti/canton-basel-stadt/political-system